

Sygn. akt IV CSK 48/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 czerwca 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner (sprawozdawca)

SSN Hubert Wrzeszcz

Protokolant Bogumiła Gruszka

w sprawie z powództwa "C." Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
przeciwko Fundacji "H." i L.Ł.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 17 czerwca 2009 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 11 czerwca 2008 r., sygn. akt [...],

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od powódki na rzecz
pozwanych kwotę 5.400,- (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem
kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Pozwem z dnia 30 października 2007 r. „C.” Spółka z o.o. wniosła o zasądzenie solidarnie od pozwanych: Fundacji „H.” i L.Ł., kwotę 600.000 złotych z tytułu odszkodowania za darowaną nieruchomości, której pozwana nie zwróciła wbrew umowie stron. Wyrokiem z dnia 25 lutego 2008 r. Sąd Okręgowy w O. oddalił powództwo, a Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 11 czerwca 2008 r. oddalił apelację powódki.

Istotą stanu faktycznego ustalonego przez Sąd I instancji i przyjętego za prawidłowy przez Sąd Apelacyjny było zawarcie w 1999 r. porozumienia o współpracy stron w zakresie działalności humanitarnej na terenie W. i M. W celu rozwinięcia działalności statutowej pozwanej Fundacji powódka zobowiązała się darować jej w wykonaniu powyższego porozumienia nieruchomość w G., z tym zastrzeżeniem, że jeżeli strony w przyszłości poniechają współpracy, albo pozwana zaprzestanie świadczenia pomocy humanitarnej, to nieruchomość zostanie zwrócona powódce, a umowa darowizny unieważniona. Notarialna umowa darowizny nieruchomości na rzecz pozwanej, bez żadnych zastrzeżeń została zawarta dnia 8 grudnia 1999 r., z powołaniem się na uchwałę zgromadzenia wspólników powódki, wyrażającego zgodę na dokonanie darowizny. Wartość darowanej nieruchomości określono w umowie na 588.000 złotych. Z różnych przyczyn pozwana Fundacja zaprzestała wkrótce działalności charytatywnej w G., a w 2004 r. sprzedała nieruchomość osobom trzecim. Zgłoszenie powództwa windykacyjnego okazało się nieskuteczne. W tej sytuacji powódka wystąpiła o odszkodowanie z tytułu nie wykonania umowy przez pozwaną. Sąd I instancji oddalając powództwo nie dopatrywał się spełnienia przesłanek odpowiedzialności kontraktowej, w tym szkody i winy pozwanej Fundacji, uznając za usprawiedliwione ograniczenie jej działalności wskutek braku środków finansowych. Podniesienie w apelacji powódki naruszenia art. 471 k.c., 361 § 1 i 2 k.c. oraz 233 k.p.c. nie zostało uznane za zasadne w wyroku Sądu II instancji, oddalającego apelację.

Skarga kasacyjna powoda jest oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) przez niezastosowanie w sprawie art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 i 2 k.c. oraz niezastosowanie art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach i art. 198 k.h. z 1934 r. w kwestii prawidłowej reprezentacji stron postępowania, a wcześniej wspomnianej już umowy z 1999 r.

Anonsowane w skardze zarzucenie naruszenia w zaskarżonym wyroku także przepisów postępowania cywilnego nie zostało przez skarżącego ani wywiedzione ani uzasadnione. Odpowiedź pozwanych na skargę kasacyjną kwestionuje zastosowanie w sprawie podniesionych przepisów prawa materialnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlega oddaleniu. W toku dotychczasowego postępowania powódka opierała swoje roszczenie na przepisach o odpowiedzialności *ex contractu*, które nie zostało uwzględnione przez Sądy rozstrzygające w toku instancji, ze względu na brak spełnienia przesłanek tej odpowiedzialności. Kwestia ta nie jest w skardze kasacyjnej podnoszona, lecz zaskarżonemu wyrokowi zarzucono niezastosowanie w niniejszej sprawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu i nienależnym świadczeniu (art. 410 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c.). Przepisy te nie były wcześniej w ogóle rozpatrywane, ani w I ani w II instancji. Także podnosząc zarzuty apelacji od wyroku oddalającego powództwo przez Sąd I instancji nie wskazano na spełnienie przesłanek bezpodstawnego wzbogacenia, tylko podnoszono argumenty na rzecz zastosowania art. 471 k.c.

Przychylić się należy do stanowiska orzecznictwa, że jest dopuszczalne wskazanie dopiero w skardze kasacyjnej pominiętych wcześniej przepisów prawa materialnego, jeśli posłużą do prawidłowego rozstrzygnięcia wnoszonego roszczenia. Zarzuty formułowane w tym względzie przez stwierdzenie braku zastosowania w zaskarżonym wyroku określonych przepisów prawa materialnego, jak w sprawie niniejszej co do art. 405 i 410 § 2 k.c., muszą być jednak odnoszone do stanu faktycznego tej sprawy, a w postępowaniu kasacyjnym do stanu faktycznego sprawy, stanowiącej podstawę zaskarżonego wyroku sądu drugiej instancji. W taki sposób wypowiadał się Sąd Najwyższy konsekwentnie, poczynawszy już od okresu międzywojennego (wyrok SN z dnia 13 lutego 1936 r. C.II.2283/35, OSP 1936, nr 12, poz. 727; wyrok SN z dnia 11 marca 1948 r. Po.C. 59/48, OSN 1948, nr 3, poz. 85; z dnia 23 czerwca 1954 r., 1 CO 21/54, OSN 1955, nr 3, poz. 50; z dnia 29 lipca 1999 r. II UKN 56/99, OSNAPiUS 2000, nr 22, poz. 829; z dnia 19 lipca 2001 r. II UKN 475/00, OSNP 2003, nr 8, poz. 210; z dnia 19 sierpnia

2004 r. V CK 38/04, PS 2005, nr 10, s. 130; z dnia 24 lipca 2006 r. I PK 299/05, OSNP 2007, nr 15-16, poz. 214). Tymczasem powódka w dotychczasowym postępowaniu nie powoływała się na okoliczności faktyczne, uzasadniające przyjęcie, że są spełnione przesłanki bezpodstawnego wzbogacenia (nienależnego świadczenia). Zarzut niezastosowania lub niewłaściwego zastosowania prawa musi być natomiast rozpatrywany wyłącznie w kontekście ustalonego w zaskarżonym wyroku stanu faktycznego. Nie jest dopuszczalna w postępowaniu kasacyjnym modyfikacja ustalonego stanu faktycznego. Wynika to z art. 398¹³ § 2 k.p.c., jako że Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącym podstawę zaskarżonego orzeczenia (wyrok SN z dnia 8 lutego 2006 r. III PK 97/05, Lex nr 437644).

Z powyższego wynika, że w postępowaniu kasacyjnym w niniejszej sprawie nie można zastosować art. 410 § 2 w zw. z art. 405 k.c., jak oczekuje skarżąca, ponieważ w obu instancjach nie były czynione ustalenia faktyczne w kierunku dowiedzenia przesłanek roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia (nienależnego świadczenia). Jak trafnie podniesiono w orzecznictwie naruszenie prawa materialnego przez jego błędne zastosowanie polega na błędnym podciągnięciu konkretnego stanu faktycznego pod hipotezę normy prawnej (błąd subsumcji). Naruszenie prawa materialnego w tej formie polegać może także na niezastosowaniu określonej normy prawnej do konkretnego stanu faktycznego, pomimo istnienia podstaw do dokonania subsumcji (wyrok SN z dnia 3 lipca 1997 r. I CKN 179/97, Lex nr 81132; wyrok SN z dnia 9 września 1997 r. II UKN 224/97, OSNP 1998, nr 13, poz. 404). Takich zaś podstaw do zastosowania przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu na etapie postępowania kasacyjnego w przedmiotowej sprawie nie ma. Gdyby skarżąca zarzuciła zasadnie naruszenie konkretnych przepisów prawa procesowego, prowadzące do skutecznego podważenia przyjętej faktycznej podstawy rozstrzygnięcia, to zarzut nie zastosowania przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu mógłby podlegać rozważeniu (por. wyrok SN z dnia 20 lutego 2008 r. II CSK 449/07, niepubl.). To jednak nie zostało uczynione, na co trafnie zwraca uwagę pozwana w odpowiedzi na skargę kasacyjną. Wprawdzie powódka powołuje się także na art. 398³ pkt 2 k.p.c. jako podstawę skargi kasacyjnej, ale na tym się jej wywód kończy.

Skoro zaś mamy do czynienia z prawomocnym rozstrzygnięciem sprawy, to nie może jej od początku otwierać wyrok Sądu Najwyższego, opierający swoje rozstrzygnięcie na nowych podstawach prawnych, zgłoszonych dopiero w skardze kasacyjnej. Należy mieć na uwadze, że sąd nie może wyjść poza faktyczną podstawę pozwu (art. 187 § 1 k.p.c.), nie jest przecież uprawniony do zmiany podstawy faktycznej powództwa (wyrok SN z dnia 27 marca 2008 r. II CSK 524/07, Lex nr 465998).

Postępowanie ze skargi kasacyjnej ma charakter nadzwyczajny i przepisy Kodeksu postępowania cywilnego wskazują, kiedy może ono mieć miejsce, nakazując rozpoznanie skargi w granicach podstaw zaskarżenia (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Skarżąca próbowała więc to tak uzasadnić, formułując istotne – jej zdaniem - zagadnienie prawne występujące w sprawie i wymagające rozpoznania przez Sąd Najwyższy (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.). Jednak bliższe przyjrzenie się temu zagadnieniu pokazało, że samo w sobie nie świadczy o wątpliwościach, które próbuje się w nim zawrzeć. Dotyczy bowiem dosyć oczywistej kwestii występowania nienależnego świadczenia w razie ustalenia, że nie został osiągnięty zamierzony cel świadczenia, jakim w sprawie była darowizna nieruchomości na cele prowadzonej działalności charytatywnej, która została poniechana przez pozwanego (*conditio causa data causa non secuta, conditio ob causam daturom*, art. 410 § 2 k.c.).

Jeżeli jednak w toku instancji strona wiązała odpowiedzialność z nie wykonaniem zobowiązania (art. 471 k.c.), a ważność tego zobowiązania, wynikającego z porozumienia stron umowy darowizny była podważana, której to sprawie Sąd Apelacyjny poświęcił znaczną część swojego uzasadnienia, to nie można w razie przegrania sprawy powoływać się na odpowiedzialność z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, opierając się na świadczeniu z tego, podważanego właśnie porozumienia. Istota zaś kwestionowania go przez Sądy rozpoznające sprawę nie leżała tylko w eksponowanej w skardze kasacyjnej kwestii reprezentacji powodowej Spółki i pozwanej Fundacji. Powszechnie jest aprobowane w orzecznictwie i doktrynie prawa, że przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu (odpowiednio i o nienależnym świadczeniu, art. 410 § 1 k.c.) stosuje się wtedy, gdy nie ma regulacji prawnej, na której można oprzeć roszczenie (por. uzasadnienie

uchwały SN z dnia 11 maja 1972 r. III CZP 22/72, OSNCP 1972, nr 12, poz. 213; wyrok SN z dnia 4 listopada 1980 r. II CR 394/80, OSNCP 1981, nr 7, poz. 134; wyrok SN z dnia 25 marca 1986 r. IV CR 29/86, OSNCP 1987, nr 2-3, poz. 44; uzasadnienie uchwały SN z dnia 27 kwietnia 1995 r. III CZP 46/95, OSNC 1995, nr 7-8, poz. 114; wyrok SN z dnia 21 stycznia 2004 r. IV CK 362/02, Gaz. Pr. 2004, nr 16, s. 8; uchwała 7 sędziów SN z dnia 30 września 2005 r. III CZP 50/05, OSNC 2006, nr 3, poz. 40). Jeżeli zatem Sąd II instancji nie podzielił zarzutów odnoszących się do wyroku Sądu I instancji oddalającego powództwo w kwestii błędnej wykładni i niewłaściwego zastosowania art. 471 k.c., to nie powinno się szukać odpowiedzialności pozwanej spółki na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu, próbując wzruszyć prawomocne rozstrzygnięcie w sprawie (zob. uzasadnienie uchwały SN z dnia 5 października 1974 r. III CZP 53/74, OSNCP 1975, nr 9, poz. 131; wyrok SN z dnia 12 marca 1998 r. I CKN 522/97, OSNC 1998, nr 11, poz. 176; wyrok SN z dnia 12 lutego 1999 r. III CKN 179/98, niepubl.).

W świetle powyższego nie mają znaczenia zarzuty odnoszące się w skardze kasacyjnej do przepisów ustawy o fundacjach i nieobowiązującego już kodeksu handlowego z 1934 r.

Skargę należało więc oddalić na mocy art. 398¹⁴ k.p.c., a o kosztach orzec na mocy art. 98 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c.